درسعادت غزته‌سی اداره‌سی (آره‌وك) ده‌ولت جاده‌سی نومره‌سی
ՊՈԼԻՍ, Դալաթիա, Նորատունկեան խան

Les annonces sont reçues
à la Direction du Journal "AREVELK"
Galata, CONSTANTINOPLE.

Նամակ կամ որեւէ գրութիւն պէտք է ուղղել
ԱՐԵՒԵԼՔ ՕՐԱԹԵՐԹԻ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

20 ՓԱՐԱ

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Պոլսոյ եւ գաւառներու համար տարեկան. 140 Ղրշ.
» » » » վեցամսեայ. 70 »
» » » » եռամսեայ. 40 »
Օտար երկիրներու համար տարեկան. 40 Ֆրանկ
» » » վեցամսեայ. 20 »
Դրամի փոխարէն փոստայի փուլ կ'ընդունուի, 115 դրուշի փուլը 100 դրուշի հաշուով:
Տեղական թղթատարի ծախքը բաժանորդներուն կը վերաբերի:
Մեկ օրինակ համար պէտք է դիմել ուղղակի խմբագրատուն:

20 ՓԱՐԱ

ՏՂԷՏ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ԱՆԶԱՓԱՀԱՍ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն «Արեւելքի»)

Երեք թէ չորս տարի առաջ Էջմիածնի ամաթերթերում մի յօդուած դուրս եկաւ, որի մէջ յօդուածագիրը «Արչէն Երէց» ստորագրո թեամբ ուզում էր ապացուցանել որ գիւղացուն պէտք չէ լուսաւորուած քահանայ, որ նրանք իրար լեզուն չեն հասկանում, և այլն այլ ուղղութեամբ կարծիքներ:

Յօդուածը գուցէ անուշադիր էլ անցներ, ինչպէս առհասարակ ոչնչ ամաթերթում տպագրուած նիւթերի ամբողջ հարիւր տոկոսը անցնում են, եթէ նրան չպատասխաներ Ս. իսասկէս եպիսկ. Սեդրակեան իր միընդարձակ յօդուածով «Ով հաւատայ» վերնագրով:

Այդ յօդուածը անգին աղմուկ հանեց. և յարգելի Մրբազանի հակառակորդները սկսեցին մտանոյշով անել այն սուկալի ըմբռնումների համար որ գործել էր «Ով հաւատայ»ի հեղինակը, պատասխանելով այդպիսի մի լեզուով Արչէն Երէցին...:

Ափսոս որ ձեռքի տակ չունինք այդ յօդուածները ծանօթացնելու համար ձեր նրանց հետ. բայց նրանցից յետոյ մեր թերթերը ամէն անգամ երբ առիթ պատահում է, չեն խնայում ամենախիստ կերպով մատնացոյց անել «Արչէն Երէցի» քարոզած վարդապետութեան անպայման վնասակարութեան վրայ:

* * *

Նոյն ամաթերթերում նորերումս յոյս է տեսել մի յօդուած, ուր Գ. Վ. Յովսէփեան նկարագրում է մի գիւղ, որ ուղղակի բնաջինջ է դառնում անչափահաս ամուսնութիւնների պատճառաւ: Այդ գիւղը Մարաղան է, Դարբազի թեմում. գիւղը հարուստ է, ունի առատ հողաբաժիններ և նոյն իսկ քաղաքացու նման ճոխ կեանք է վարում:

Բայց և այնպէս — ասում է Յովսէփեան վարդապետը — ակնյայտնի իրողութիւն է, որ այդ դժբաղդ գիւղի բնակչութիւնը մաշւում է այնպէս ինչպէս գարնան արեւի տակ հալւում է ձիւնը: Կարճ ժամանակում հանգել են բազմաթիւ անուանի բազմանդամ ընտանիքներ: Մնողները գոհ են եթէ Աստուած նրանց մի կամ երկու զաւակ է տալիս: Անզաւակ մեռնողների թիւը հազուագիւտ չէ Մարաղայում: Մերուներներ 70 տարեկան իսպառ չկան. վաթսունի մօտ միայն հինգ հոգի եմ յիշումում: Մեռնողների մէջ տոկոս են կազմում յատկապէս մանկահասակ կանայք: Հնուած աղջիկ Մարաղայում չէք գտնի, ամէնքը մարդու են գնում 12 տարին չլրացած:

Յօդուածագիրը «առանց տատանվելու» ասում է, որ ընկլինչ է դառնում գիւղը չհաս և անչափահաս ամուսնութիւնների պատճառով. և դա մէջ Յովսէփեան վարդապետը մեղաւոր է դտնում տգէտ ծնողներին և անհաւատարիմ քահանաներին:

Ահա հենց այդ կէտի վրայ է, որ մասը դնում է տեղական առաջադէմ մի թերթ, իր հետեւեալ նկատողութեամբ որ ոչքան դառն է և կծու, այնքան էլ իրաւացի է և արդար.—

Տգէտ, այո՛, այս անունը շատ պատասխանատուութիւններից է ազատում ռամիկ գիւղացուն: Բայց տգիտութիւնը եպիսկոպոսի խաւարի պէս Մովսէսի գաւազանի մի շարժումով չէ վերանում: Տգէտ է եղել ժողովուրդը դարերից ի վեր, տգէտ է և այժմ: Բայց նա իր տգիտութեան մէջ էլ փոքր ի շատէ հասկանում է իր չարն ու բարին: Այդ բանը վկայում է ինքը Յովսէփեան վարդապետը:

«Վսեցէք — ասում է — մի խեղճ գիւղացի այրի կնոջ խօսքերը, որ այս ամառ ուղղում էր ինձ, երբ յանդիմանում էի նրան՝ ինը-տասը տարեկան աղջկան նշանելու համար: Մեր սովորութիւնը այդպէս է, ասում էր նա. եթէ աղջկան այժմ մարդու չտամ այլ եւս առնող չի լինի, աղջիկս պառուած կը համարվի (12-13 տարեկան պառուա՛ծ). տէրտէրը պէտք չէ պակէ որպէս զի ամէնքս էլ ստիպուած լինենք սպասելու մինչեւ աղջիկների հասունացելը: Արդար չէ՞ը խեղճ կնոջ նկատողութիւնը»:

Արդար, շատ արդար, հայր սուրբ, կը պատասխանենք մենք: Պատասխանատուութիւնը, ուրեմն, ամբողջովին ծանրանում է տէրտէրական դասակարգի վրայ: Այդ անունը — տէրտէր—ենթադրել է տալիս, որ դա պիտի լինի ամբոխի առաջնորդ և ղեկավարող: Բայց խղճի ո՞ր օրէնքով դուք կարող էք դատի հրաւիրել այդ մոլորուրին, երբ տեսնում էք, որ նա էլ նոյն ճիւղացին է, միայն փարաչայ հագած. նոյնքան և զարմանալի անհասկացող է, ինչպէս և այն ծնողները որոնք 9-10 տարեկան երեխային ամուսնացնում են: Դուք այդ տէրտէրին «անհաւատարիմ» էք անուանում. բայց աւելի լաւ չէ՞ արդեօք ձեռնոցները, հասկանալ որ անտեղի է քաղաքարութիւնը, երբ պէտք է առարկան իր իսկական անունով մկրտել, աւելի լաւ չէ՞ խոստովանուել ինչպէս խոստովանել էք հարիւր անգամ, որ գիւղական քահանաները և մեր ամէնքս սա սոնները հասկանալու վիճակի մէջ չէ գտնվում, քանի որ նրան այդ պաշտօնիս հասցնողը եղել է ոչ թէ գրագիտութիւնը այլ միայն «դրամական ծրարը»: Այս անգամ էլ, ի՛նչպէս միշտ, էջմիածնի ատուածաբանները կանգնելով մի երեւոյթի առաջ, խեղդվում են այն հանգանքից, որ ժողովրդին անթիւ տգէտ և անհասկացող հովիւներ են տրուած:

Մոռղվեցէ՛ք, դուք քաղում էք այն, ինչ որ ցանել էք: Մի ժամանակ նոյն ամաթերթի էջերից կեղծ ժողովրդասիրութիւնը աշխատում էր բարձրաց քահանաներ պահանջողների սիրտը կակղեցնել սիմոնականութեան այն հին երգերով թէ ժողովրդը անվնթար է, թէ նրան մեռել թաղողներ, կնունք կատարողներ են հարկաւոր և ոչ թէ փիլիսոփաներ: Եւ ահա այժմ, այդ գաղափարը ամենալայն չափերով շահագործելուց յետոյ, նոյն ամաթերթի սրտի ցաւով պէտք է համարում արձանագրել, որ ճեմարանական, աստուածաբանական և այլ գիտութիւնների մէջ փոքր ի՛ չատ հմտացած երիտասարդներ կամենում են գիւղ մնալ, քահանայ դառնալ և.. մեր ժամն են ստանում:

Այդ էլ բանական է կ'ասենք մենք նոյնպէս սրտի ցաւով, ձեր դէմ խօսում է, գործում է ձեր այն քարոզը (*) թէ գիւղին մեռել թաղող է հարկաւոր և ոչ փիլիսոփայ: Իսկ մի ամբողջ գիւղ դանդաղ կերպով ա հետանում է աշխարհի երեսից, ուշվհետեւ դուք նրան մեռել թաղողներ տուք: Գիւղի—և քանի՛ գիւղեր կան մեր իրականութեան մէջ—մեռելները երեսի վրայ, անթաղ չեն մնում: Բայց գո՛հ էք դրանով:

ԱԲԵԼ ԱՊՊԷՍԵԱՆՑ

(*) Ակնարկում է «Արչէն Երէցի» քարոզին:

«ԱՐՄԱՇՈՒ ՀՈԳԻՆ»

(ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Այս խորագրին տակ, «Մէրսէտէսի յօդուածը կարդալէ ետք Մասիսի մէջ, մղում մը զգացի ներսս աղօտակի առաբկայացնել այդ հոգին,—ներուի մեզ այսպէս ըսել,—այն տպաւորութիւններով՝ զորս քաղած եմ քառամեայ ուսանողական շրջանիս մէջոցին:

Շատ լաւ գտած էր յարգելի յօդուածագիրը այդ բառացոյցական բացատրութիւնը՝ որպէսզի համար իր պաշտօնին սրբազնութեան գերազանցպէս գիտակից ու կոչմանը լիովին ունկնդիր եկեղեցականը: Մէյոն պիտի սիրէի աւելի բնորոշել զայն «Դպրեվանքի հոգին» ասացուածքով, վասն զի սա կանարելապէս անքնատ կը մնայ Արմաշէն որ հակառակ իր կուչը փղվոզող գիտութեան ցոլքերուն, տակաւին կը խարխափի տգիտութեան խոր աղամաղձի մէջ, կարծես յարաժամ Դարբեվանքի յառաջնորդաց քայլերուն հակոտնեայ ընթացք մը բռնելով, և նոյնքանակ համեմատութիւն մը դնելով անոր վերնակ բարձրացման ու իր վարիկակ անկմանը միջեւ:

Մարդ տարիներ անցընելու է այդ հոգիին մօտ, թափանցելու համար զայն, դիտցմամբ դիտելու անոր մէջ տիպար եկեղեցականը, ուսուցիչը և ճշմարիտ մարդը:

Իրրեւ եկեղեցական կ'ուսնուցուրէ հայ կղերական մը պահանջուած բոլոր բարեմասնութիւնները: Տոհմային եկեղեցոյ հարազատ աւանդութիւններուն բարկ նախանձախնդրութիւն, եկեղեցոյ զաւակներուն երակներուն մէջ՝ դէպի անսեռն ու անսնան սէր մը ներարկելու ցանգ տքնութիւն, պատրաստել անձեր՝ պաշտպանուած «կրօնքի հիւծախտի» մանրէներուն արշաւանքին դէմ և առակ գանոնք դարմանելու, կրօնական անկախագրաւեալ ոգի, իր գոհարեան անձնուիրութեան մէջ երկարոգի համբերութիւն. ահա՛ այդ հոգիին բառացոյցականները:

Իրրեւ ուսուցիչ հետեւելի պիտի մնայ միշտ, վասնզի երկար ժամանակեայ փորձառութեամբ ակադեմն դասախօսութեանց դժուարալոյծ գաղտնիքը յայտնած է ան քակել տիրապէս: Շատ լաւ սերտած ըլլալով ամենուս հոգեբանութիւնը, ընդունակութիւնն ու մտաւոր տարողութիւնը՝ մեր դէմքերէն կը դուշակէր դասերնիս պատրաստած ըլլայնիս կամ չըլլայնիս, ու բերնուց պատասխանուելիք դասերը անոնց միայն ըսել կուտար, որոնք աւելի դիւրութիւն ունէին՝ սրամտութեամբ կամ հասակի փոքրութեան բերմամբ՝ պատրաստելու. իսկ խորհրդածելու վերաբերեալները անոնց՝ որոնք խորհելու ձիրքովը օժտուած էին: Դասատանդութեան միջոցին, մտաթափ ուսանողի մը ուշադրութիւնը ընդլայնուած նիւթին վրայ լարելու համար՝ արտասանողին կ'ըսէր. «Շնչատ ըրէ, հիմա Գաղտասարը (մտաթափը) պիտի ըսէ հա, պատրաստուի կոր արդէն»: Ա յսպէս վերջինս այս փափուկ-կծու յանդիմանութենէն չիկնած, մտադրութիւնը կը սեւեռէր դասին վրայ: Գործուած սխալ մը մատնանշելուն մէջ կատարեալ մանկավարժական մեթոտ մը կը կիրարկէր Ն. Սրբազնութիւնը. խոժոռ դէմքով ու խիստ նոյնատացուցիչ սաստեր օտար են իրեն. ամէնէն բարկացած, աշակերտի մը պարտազանցութենէն առթուած զայրոյթով համակուած վայրկեանին իսկ չէր կորսընցներ իրեն անձնայատուկ զուարթերեսութիւնը և հեգնաղուարճ ոճով մը մատնացոյց կ'ընէր սխալ մը, որ մինչ այլապէս ցոյց տրուած ատեն անազդեցիկ պիտի մնար ու պիտի վիրաւորէր. մեր վրայ, այս կերպով, խոր տպաւորութիւն մը կը ներգործէր: Գրութիւն մը՝ զոր կը յանձնարարենք բազմաթիւ ուսուցիչներու. Սովորաբար իր յանդիմանութիւնները կ'ուղղէր, գրաւիչ եղանակով մը, մեր ընկերներէն մէկուն միայն, լռելեայն ակնարկելով ընդհանուրին:

Սրբազանը երբ դասաւանդութեան դաշ՝ թաղուութեան ամէն ամպ—եթէ ունէիր՝ կը փարատէր մեր դէմքերէն և ակնածանքով խառն ժպիտ մը յայտնդաբար կը փթթէր մեր այտերուն վրայ: Անիկա դասաւանդութեան պահուն երբեք տխուր արտայայտութիւն մը չէր տար դէմքին, և բացատրած գաղափարներու ոլոմացումը՝ մարսողութիւնը դիւրացնելու համար՝ ծիծաղաւաբժ երեւոյթով պատրաստուած լուրջ ակնարկութիւններով, հեռաբերքրական բառախաղերով, ծայրի մեջանոյշ թաւալումով մը արտասանուած հեգնախօսութեամբ խրնդուք կը պատճառեր մեզ: Օր մը մատենագրութեան դասին ատեն, կատարուած բառախաղ մը այնքան ծիծաղաշարժեց որ խնդուքի պոռթկում մը ունեցայ ու չկրցայ շարունակել ընթերցումը: Այս կերպով վայրկեանները անդգալապէս կը սահէին, և մէյ մըն ալ զարմանքով կը լսէինք զանգակին հնչումը, որ ժամուն լրանալը կ'ազդարարէր. այսպէս, փոխանակ յօրանջելով ժամուն աւարտելուն անդէշտ սպասելու՝ կը տեսնէինք որ ան սահեր անցեր է փայլակի մը չափ սրահէն. այնքան ճանճրոյթ բուսած բանը չէր պաղարեր մեզ: Ստէպ համակ ուշադրութիւն ու յաջչտակուած կ'ունկնդրէինք այն մատենագրական, պատմական, փիլիսոփայական, կրօնական սքանչելի տեսութիւններուն, որոնց մէջը սաւառնէր, ի հիւ կուգար Սրբազանը այնչափ հիանալիօրէն, իրողութիւնները վերլուծելով, երեւոյթներու պատճառները քրքրելով՝ քննախոյզ խորատեսութեամբ մը:

Իրրեւ ճշմարիտ մարդ, Ն. Սրբազնութեան բեղմնաւոր սկզբունքները չեն չէզոքանար գործնականի սահմաններուն մէջ. անկա տիրացած է խօսքն ու գործը համակշիռ ներդաշնակութեան մը մէջ պահելու դժուարագիտ կորովին. իր վարմունքը քրիստոնէական օծութեամբ մը թաթաղուած է գլխովին: Մանրադէպ մը միայն պիտի բաւէր այդ բանը ապացուցանելու: Դ. դասարանի ուսանողներէն մէկը, օր մը կը տառապէր գլխոյ ցաւով ու պառկած էր ննջարանը. բժիշկը այդ տկարութեանը համար յանձնարարած էր պաղ ջրով լաթ դնել ճակտին: Սրբազանը իրիկուն մը կ'ապցնէ հիւանդը, և տեսնելով որ լաթը արդէն գաղնած է, զայն վար կ'առնէ իր ձեռքովը, հակառակ հիւանդին չիկնող թախանձանքներուն, կը թրջէ ու կրկին կը դնէ անոր ճակտին վրայ: Այդ վայրկենին մեծ տարբերութիւնը՝ զոր չատեր կը մուրան այլազան միջոցներով:

Առանց դոյզն վարանքի, պիտի ըսեմ թէ Տ. Եղիշէ եպիսկոպոս Դուրեան իր անձին օրինակովը կը վերակոչէ մեծ վարդապետին՝ Մեսրոպի ստուերը:

Թօքաս — Մ. Փ.

ՄԻԱՄԵԱՅՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՈՐԲԱՆՈՑԻՆ ՎԱՐԱԳԱՅՆ ՎԱՆՈՒՆ

1899 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 — ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31

Վարագայ վանուց Հոգաբարձութիւնս բոլորելով իր Գ. տարեշրջանը, ըստ օրինի և պարտաւորութեան կ'ուղղէ իր տարեկան համաբատութիւնը, այս առթիւ աւելցնելով հետեւեալ բացատրութիւնները.

Ա.—Կալուածական հասոյթից գլխուն մէջ՝ Լիւղացի հասոյթը այս տարի զգալի յաւելում մը ունեցած է, բաղդատելով զայն անցեալ տարւոյ հաշուեկշռին և տարւոյս ելմտացոյցի գումարներուն հետ: Ինչպէս յայտնի է նախորդ տարւոյ տեղեկագրէն, Վարագ ունի այժմ երկու ջրաղացներ, որոնց մէկը չհնուեցաւ նախորդ տարի ու այս տարի քարերն ալ առնուելով, արդիւնքեր վիճակի մէջ դրուեցաւ: Նոյն հասոյթի գումարէն դուրս թողուած է վանքի համար աղացուած 800 չափ արմտեաց աղալու արժէքը, զի եթէ ուրիշ ըլլաղացներու մէջ աղալ տրուէր, պէտք կ'ըլլար 40 չափ արմտիք վճարել, որ կ'արժէ առաւել քան քսան ոսկի:

Բ.—Սոյն բարձրումը կը տեսնուի նաեւ Ագարակային հասոյթից գլխոյն մէջ, թէեւ ո՛չ զգոհացուցիչ կերպով. զի այս տարի ալ երաշտութեան պատճառաւ, հունձքի արդիւնքն նուազ եղաւ, մանաւանդ վանքի Արճակ գիւղի ագարակին մէջ: Անցեալ տարի աշնան ու գարնան միայն վանքի հաշուոյն սերմանած էին 151 1/8 չափ արմտիք, ուրն հանդէպ արդիւնք ստացանք 757 1/4 չափ, այսինքն 5 առ մէկ, մինչ առջի տարին 85 չափ սերմին հանդէպ ստացած էինք 549 չափ, այն է 6 առ մէկ, և դեռ կը զանգատէինք: Իսկ ագարակային հասոյթից համագումարը՝ 75525 դրուշ՝ անցեալ տարւոյ նոյն գումարէն 30933 և ելմտացոյցի ենթադրեալ գումարէն 12865 դրուշ առաւելութիւն ցուցնելուն պատճառն է գլխաւորապէս արմտեաց և ագարակային միւս արդեանց գիներու բարձրացումը այս տարւոյ մէջ, զի արմտեաց մէջին գինը այս տարի չափը 61 1/4 դրուշ է, մինչ անցեալ տարի 43 ու կէս դրուշ էր, իսկ ելմտացոյցի մէջ 40 դրուշէն ենթադրուած էր: Միւս յաւելումն ալ յառաջ եկած է կաթնտու անասուն ալդիւնքէն, զի թէ՛ այս տարի կաթնտու անասունները նախորդ տարիէն աւելի էին և թէ գիները անցեալ տարիէն բարձր:

Ագարակային ծախքերը զեղչելով հասոյթէն, զուտ արդիւնք կ'ունենանք այս տարի 40835 դրուշ, մինչդեռ անցեալ տարի 17884 դրուշ էր: Իսկ այս տարւոյ աշնան սերմանուած է 166 1/4 չափ, ուրկէ 119 3/4 չափը վանքի զուտ մասն է. կը յուսանք 30 չափ ալ սերմանել գարնան, որով յաջորդ տարւոյ համար մօտաւորապէս 150 չափ սերմամուտ կ'ունենանք. մնացեալը կը պատկանի մրիպաներուն, որոնք վանքի ու Արճակի հողերը կիսարբութեամբ կը մշակեն: Հաշուեարդարութիւնս որոշած է 1900 տարւոյս մէջ վանքի շրջակայ հողերու վրայէն վերցնել խպառ մրիպայական դրութիւնը, բայց Արճակի մէջ պարտաւորուած ենք շարունակել դեռ:

Գ.—Այս տարի որդեգրող բարերարներէն քանիները չ'ուզեցին շարունակել իրենց պաշտպանութիւնը, որով որդեգրութեանց գումարը շատ նուազ եղաւ, թէ՛ ելեւմտացոյցով ենթադրեալ գումարէն և թէ անցեալ տարւոյ գումարէն, չնայելով որ՝ տարւոյս մէջ երեք որբերու համար նոր պաշտպաններ ունեցած ենք, մէկը Պաթումէն Եղբարք Զիլիկիրեան, երկուքն ալ Եգիպտոսէն, ուր որբանոցամարմին մը կազմուած է աշակերտելու համար հոգաբարձութեան: Այդպիսի մարմին մըն ալ կազմուած է Ամերիկայի Պոսթըն քաղաքին մէջ և կը խոստանայ կարեւոր աջակցութիւն մը ընել հոգաբարձութեան: Ուրեմն վեց որբեր անպաշտպան մնացած ըլլալով, բա եղած են վանուցս վրայ, որոնց համար ինչ ընելը չի գիտեր հոգաբարձութիւնս, և որոշած է քարերարներու կամ անոնց ժառանգորդներուն վերջնական դիմում մը ընելէ յետոյ, դիմել Ազգ. Պատրիարքարան:

Դ.—Ինչպէս յայտնի է՝ տարւոյս ապրիլ ամսոյն Լատին որբանոցի 28 աշակերտները փախչելով դիմեցին Առաջնորդարան ու զետեղուեցան որբանոցիս մէջ. Պատրիարքարանը բարեհաճեցաւ արժանացնել իր պաշտպանութեան և անոնց ծախսուց համար որբանոցիս ամսական նպաստին վրայ 10 լիրա յաւելում ըլլաւ, բարձրացնելով զայն ամսական 20 ոսկիի:

Ե.—Ինչպէս կը տեսնուի՝ այս տարի ալ որբանոցս զանազան տեղերէ կարեւոր գումարներ ստացաւ իբրեւ նուէր, որով հազիւ կարողացաւ անցընել հացի տաղնապը, որ անցեալ գարնան այնչափ հոգ պատճառեց մեզ. հոգաբարձութիւնս դիմումներ ըրաւ զանազան տեղեր, կոչում ընելով մարդասէր ազգայնոց օգնութեան և գոհ ենք որ, չսլակեցան մեզ քաջալերելու և օգնութիւն:

Ամենայն հայոց Ս. Հայրապետը՝ բարերար Գարասուլեանի կտակադրամը ղրկելէ յետոյ, փութաց ղրկել 4644 դրշ. ալ իբրեւ նուէր: Նիկոմիդիա Գեր. Տ. Ստեփաննոս եպիսկոպոս Յովսէփեան իր վիճակին մէջ հանգանակութիւն մը կատարելով ի նպաստ որբանոցիս, հոգաբարձութեանս ղրկեց 5089 դրշ: Ողբացեալ Ալէքսէեան Սրբազան որ Վարագայ ամենաջերմ սիրող մըն էր, չարաչարելով իր հանգանակութիւնը մայրաքաղաքի մէջ, ու աւաղ վերջին անգամ ըլլալով փութաց մեզ օգնութեան, ղրկելով 2795 դրշ. երբ հացի խնդրով կը տագնապէինք: Նոյնպէս կարեւոր օգնութիւն մը ըրաւ մեզ մեր սիրելի հայրենակիցը ի Սէյտիկ, Տոքթ. Գալուստ էֆ. Ասլանեան, որ Վանայ որբանոցներու համար Սէլանիկի մէջ 50 ոսկի նպաստ հաւաքելով, որբանոցիս 22 ոսկի բաժին հանելով ղրկեց: Շնորհակալութիւն ամէն որդեգրող և նուիրատու բարերար ազգայնոց և օտարազգեաց, տարա՛ակ թէ՛ տեղացի, որոնք իրենց նուէրներով քաջալերեցին հոգաբարձութիւնս և մեր ծանր բեռը թեթեացուցին ըստ կարի:

Զ.—Հացի տարեկան պաշարի համար ելմտացոյցի մէջ 600 չափ արմտիք ենթադրած էինք, զոր հաշուեկշռոյ մէջ 805 3/4 չափի բարձրացած կը տեսնէք. ասոր պատճառն է նախ, աշակերտներու թիւին վրայ 30 հոգիի յաւելումը, երկրորդ, արմտեաց յիշեալ քանակութիւնը 99 տարւոյ ապրիլ ամսէն գործածուիլ սկսած ըլլալով, պիտի բաւէ մինչեւ 1900 տարւոյ մայիսի սկիզբը կամ մէջ տեղը, այսինքն 13—13 1/2 ամիս, որով ելեւմտացոյցի ենթադրութիւնը ճիշտ կ'ըլլայ. իսկ միաբանութեան և որբանոցի ընդհանուր ծախսուց համագումարը ենթադրեալ գումարէն շատ աւելի ըլլալուն պատճառը նորէն արմտեաց և ուտեստեղինաց գիներուն բարձրացումն է:

Ցիշեալ 805 3/4 չափէն միայն 515 1/4 չափը հնձոց արդիւնքէն ամբարուած ըլլալով, մնացեալը գնուած է, ուրկէ միայն համարաշխութենէն՝ զոր դիտած է ու կը դիտէ գիտունը. թէ՛ մարդուս և թէ՛ միւս զանազան շնչաւոր արարածներուն վրայ: Եւ դիտութեամբ է որ այս ազդիւ զգացումը կ'ունենանք.—մարդկային քաջաբակիրթ կոչուած ընկերութիւն մը՝ իր տկար անդամներուն հանդէպ՝ միշտ ներքին բուռն բաղձանք մը ունենալու է բարոյականի սկզբունքներուն տիրանալու. սկզբունքներ՝ որ կ'աւանդուին մեզի դաստիարակութեամբ ու կրթութեամբ:

Դաստիարակութիւնը թէեւ մտաւորական շրջանակին մէջ ամփոփուած ըլլալ կը թուի, բայց նոյնը կայ բջիջին մէջ ալ. ուստի՝ բնութիւնը կրնայ դարմանել իր կարծեցեալ խստութիւնը: Մարդկական սերմերու կամ մարմիններու միջոցաւ կատարուած ներարկումի կամ պատուաստումի հրամաններուն կրնան անսալ սպիտակ բջիջները և նոր սովորութիւններու տէր ըլլալ: Այսպէս, օրինակի համար, կեղծամշկի մանրէներով թունաւորուած ձիու մը ջիղերէն երբ քիչ մը ներարկենք թունաւոր մօտը գտնուած բոլոր սպիտակ բջիջները իսկոյն անոր վրայ կը յարձակին, կը պաշարեն, կը սպաննեն, կ'ընկուզեն զայն, և անոր վերջին տարրերը իրենց հետ կը տանին:

Բնութիւնը այս կերպով խստութեան սովորական դաշ մը կուտայ մեզի.—Գիտութիւնը բարոյապէս անանկացած է. սողներուն աչքը լո՛յս: Սակայն, պէտք չէ մոռնանք նաեւ թէ՝ ինչպէս որ մարդկային ցեղը պատմութիւն մը ունի, բնութիւնն ա՛լ նոյն իրաւամբ ունի իր պատմութիւնը՝ դիտողութեանց և փորձերու վրայ հիմնուած՝ զոր «Գիտութիւն» լայնիմաց բառով կ'անուանենք. ցարդ ոչ ոք համարձակած է ըսելու թէ մարդկային պատմութիւնը բարոյականի անանկութեան վճիռը ընդունած է. ուստի և իրաց այս վիճակին մէջ՝ գիտութեան անարատականութիւն վերագրելու յանդգնութիւնը՝ պարզապէս ռամիկութեան արդիւնք չէ՞ միթէ: Բարոյականը ծնած է մարդկային ընկերականութենէն, տաս իրենց սիրածը ընտրելու, հիւսուածներու ամենանուրբ ծակերէն անցնելու և ի հարկին խեղդակերպուելու: Մեր կազմուածքին մէջ մուտ գտնող ախտածին (pathogène) մանրէները կը բռնեն, կը շրջապատեն ու կը խեղդեն իրենց զանգուածին մէջ. այդ հսկող բջիջները կը լափեն, կ'ընկուզեն, կը պատժեն վնասակար բջիջները, ու այսպէս գործերնին աւարտած՝ դարձեալ հետախուզութիւններու կ'ելլեն:

Ցաղթող կամ յաղթո ող՝ սպիտակ բջիջները շարունակ կը կռուին արտաքին պաշտպանութեան համար. բայց ներքին պաշտպանութեան գործ մըն ալ կայ: Բջջային ընկերութեան մէջ միշտ կը գտնուին տկար, հիւանդ, ծեր կամ մեռած բջիջներ՝ որ մէջեղէն վերցուիլ պէտք են ընդհանուրին շահուն համար. ու այս խնամքն ալ վերապահուած է սպիտակ բջիջներուն, որոնք յատուկեան կոիւը կը մղեն սովորական բջիջներուն դէմ: Ա նոնց ամէնուն ալ կը սպառնան, և եթէ մէկը իր դիմադրութեան մէջ ատատմի, թունաւոր նիւթերու մը ենթարկուելու՝ ինքն ալ կ'ենթարկուի նոյն ճակատագրին: Ասոնք ալ կը սպանուին, և անոր վերջին տարրերը իրենց հետ կը տանին:

Բնութիւնը այս կերպով խստութեան սովորական դաշ մը կուտայ մեզի.—Գիտութիւնը բարոյապէս անանկացած է. սողներուն աչքը լո՛յս: Սակայն, պէտք չէ մոռնանք նաեւ թէ՝ ինչպէս որ մարդկային ցեղը պատմութիւն մը ունի, բնութիւնն ա՛լ նոյն իրաւամբ ունի իր պատմութիւնը՝ դիտողութեանց և փորձերու վրայ հիմնուած՝ զոր «Գիտութիւն» լայնիմաց բառով կ'անուանենք. ցարդ ոչ ոք համարձակած է ըսելու թէ մարդկային պատմութիւնը բարոյականի անանկութեան վճիռը ընդունած է. ուստի և իրաց այս վիճակին մէջ՝ գիտութեան անարատականութիւն վերագրելու յանդգնութիւնը՝ պարզապէս ռամիկութեան արդիւնք չէ՞ միթէ: Բարոյականը ծնած է մարդկային ընկերականութենէն, տաղու մը մարմնոյն մէջ, կրնայ անոր սպիտակ բջիջներուն գործունէութիւնը գրգռել մասնաւորապէս կեղծամշկի մանրէներուն դէմ, և նոյն ախտէն վարակուած տեղն տղան առողջացնել: Այս գործունէութիւնը բջիջին գիտակցութեանը մասը կը կազմէ: Այս կողմէն՝ բջիջները ստուգիւ կը մնանեան մեր անհատականութեան: Եւ անշուշտ՝ իրաւունք ունինք բոլոր ապրող բջիջներուն վրայ ընդհանրացնելու կենսաբանական այս ծանօթութիւնները, և եզրակացնել՝ թէ ֆիզիքական մարդուն՝ կրնայ պատուաստել մեր ֆիզիքական աւանդ, դաստիարակութիւնն ու կրթութիւնը կրնան պատուաստել մեր բարոյական աւանդ, և հետեւաբար ամէն անսակ մասնաւորներու մէջ բջջային ազդեցութեան մաս մը կայ, որմէ պէտք է որ շահագրգռուի ընկերաբանը, որովհետեւ անիկա կը ներկայացնէ, անհատի մը՝ իր վարմունքին վրայ ունեցած ազդեցութեան մասը:

Մ. Ե. ՃԷԶԱՑԻՐԼԵԱՆ

Վ. ՍՐՍ.

ԳԻՏՍԿԱՆ ՍՇԽՍՐՀԷՆ

ԿԵՆՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ռ.

Մարդկային մարմնի բջիջներուն ընկերական խաղաղութեանը համար՝ երկու պայմաններ մատնանիշ կ'ընէ Պ. Տիւգօ՝ Ակադեմական Տնօրէնը Բարիզի բանէօռեան հաստատութեան: Առաջինը ազնուապետութիւն մըն է, իսկ երկրորդը հսկող մարմին մը: Ազնուական են ջղային դրութեան և մասնաւորապէս ուղեղի բջիջները, որոնք մարդուս հոգեկան կարողութիւնները կը ծնին: Ընկերական սանդուխին վերին աստիճանները դրուած կրնան նկատուիլ այդ բջիջները. միջոցներ՝ արտաքուստ աւելի խնամքի պաշտօններ ունենալով՝ իրենց կեանքը կ'անցնի մարմնոյն յօդաւորումները լպրծուն ընելով: Բջիջներու այս երկու ծայրերուն միջեւ ամէն փոխանցում անկարելի է, ինչպէս է վայրաչափ մը չինող մեքենագէտը՝ անիւները իւղոտող գործաւորին բաղդատմամբ: Կը կարծենք թէ բնական այս օրինակին վրայ՝ ո՛և է մարդկային ընկերութիւն վերացական գաղափարներ կազմելու իրաւունք չունի երբեք. և իւրաքանչիւր անհատի կ'ինայ միմիայն իր գործին տէրը ըլլալ, առանց ուրիշի գործին միջամտելու: Ահա՛, հոս կը կայանայ հաւասարութիւնը:

Բջիջներու հսկող մարմնին—որուն գիւղը կը պարփակէ Պ. Մէչնիքօֆի—գոյութեան արդիւնքն է իրենց ազատութեան բաժինը: Կազմուած է սպիտակ բջիջներէ (leucocytes կամ phagocytes) որոնցմէ ոմանք կը շրջին արիւնին հետ, ուրիշներ ա՛նընդհատ կը ճամբորդեն հիւսուածներուն մէջ: Սպիտակ բջիջները աքանչելապէս զինուած են կռուի համար.—ամենը մասնաւոր հոտառութիւն մը, շարժունութիւն մը և զանազան առանձնայատկութիւններ ունին. յատկութիւններ՝ որ թոյլ կուտան իրենց սիրածը ընտրելու, հիւսուածներու ամենանուրբ ծակերէն անցնելու և ի հարկին խեղդակերպուելու: Մեր կազմուածքին մէջ մուտ գտնող ախտածին (pathogène) մանրէները կը բռնեն, կը շրջապատեն ու կը խեղդեն իրենց զանգուածին մէջ. այդ հսկող բջիջները կը լափեն, կ'ընկուզեն, կը պատժեն վնասակար բջիջները, ու այսպէս գործերնին աւարտած՝ դարձեալ հետախուզութիւններու կ'ելլեն:

Ցաղթող կամ յաղթո ող՝ սպիտակ բջիջները շարունակ կը կռուին արտաքին պաշտպանութեան համար. բայց ներքին պաշտպանութեան գործ մըն ալ կայ: Բջջային ընկերութեան մէջ միշտ կը գտնուին տկար, հիւանդ, ծեր կամ մեռած բջիջներ՝ որ մէջեղէն վերցուիլ պէտք են ընդհանուրին շահուն համար. ու այս խնամքն ալ վերապահուած է սպիտակ բջիջներուն, որոնք յատուկեան կռիւը կը մղեն սովորական բջիջներուն դէմ: Ա նոնց ամէնուն ալ կը սպառնան, և եթէ մէկը իր դիմադրութե

Ամիրեան դրամ

Ամիրեան դրամ

Ամիրեան դրամ

զարգացումներ — Ցանկ նվագների։

ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ — Ինչպես հոսանքով հոսող գետերը, ինչպես ամպերը, ինչպես ամենայն ինչ, որ ունի հոսք, ինչպես ամենայն ինչ, որ ունի հոսք, ինչպես ամենայն ինչ, որ ունի հոսք։

ՍԱՐԳՍՅԱՆ — Ինչպես հոսող գետերը, ինչպես ամպերը, ինչպես ամենայն ինչ, որ ունի հոսք։

ՎԱՀՐԱՄՅԱՆ — Ինչպես հոսող գետերը, ինչպես ամպերը

Լ'ԻՒՐՊԷՆ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ
Հաստատուած 1838ին

Դրամագլուխ եւ պահեստի գումար ընկ.
76 միլիոն ֆրանք
Կեդրոնական վարչութիւն Բարիզ,
Բէլիթէ փողոց թիւ 8 և 10

—o—

Գործակալութիւն Կ. Պոլսոյ Ղալաթիա Վօյվոտա, Լօրանտօ խան։ Դրամատուն Ընկերութեան, բոլոր Թուրքիոյ համար, Գալատի Լիսէ։

ՔԻՆԻՆԻ ՀՆԱՐԻՋ
ԲԵԼԳԻԷԻ ՔԻՆԻՆԻՆ ԲԱԲՍԷԼՆԵՐԸ
QUININE de PELLETIER

Բոլոր բժիշկներուն կողմէ ընդունուած իր ազդեցութեան համար ընդդէմ գլխացաւերու, ջղացաւերու, տենդերու, կաթուածի, յօդացաւի, մաքսիոյ տկարութեան։ Մեծապէս ազդեցիկ են ընդդէմ ինֆլուէնցայի, կոլերի, հարբուխի, ցրտաւութեան։ Մէկ քարափէն աւելի ազդու քան գաւաթ մը քինինին։

10 20 և 100նոց տուփակներ։ Իւրաքանչիւր տուփակ կը կրէ անունը տես տպուած . . . . PELLETIER

Կեդրոնատեղի Փարիզ, Վիվիէն փողոց, 8 և գլխաւոր դեղարաններու A.

ՀԱՅՐԵՐ ՄԱՅՐԵՐ ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Եթէ վտանգաւոր հիւանդութիւն մը կայ աղոյ համար, ապահովապէս ՓՈՐՀԱՐՈՒԹԻՒՆն է։ Փոքրիկ անզգուշութիւն մը փորհարութեան դառն տանջանքին կ'ենթարկէ փոքրիկ անմեղներն, որոց սրտառուչ ճիչերն ու դէմքին թալկութիւնը հալումաշ կ'ընէ խեղճ մայրերը։ Ուր՞է այն զուարթ մանկիկը. ուր՞ են անոր անվերջ ծիծաղներն ու ոստոստումները. աւաղ անոնց ամէնքը տեղի տուած են ընդհանուր տկարութեան մը որ աւաղ կը յամառի թժշկուիլ։ Մեծ մարդասէր մը սակայն, Բրօֆ, Կրէց ձեռք կառկառածէ այս անմեղ հրեշտակներուն և վերջ տալու համար անոնց ենթարկուած փորհարութեան տառապանքին, երկար աշխատութենէ վերջ, յաջողած է հնարել էլիքսիր կրէցն, որ խիստ քաղցրահամ օշարակ մ'է և վայրկենաբար կը բուժէ տղոց փորհարութիւնը։

Բարեղի մանկանց հիւանդանոցներէն մին վարակուեցաւ փորհարութեան խստով և սկսաւ մեծ կոտորած պատճառել։ Փոքրիկները հետզհետէ կը նիհարնային և դեռ չծաղկած կը թառնէին։ Հիւանդանոցին բժիշկապետը, յուսահատ ամէն դեղէ ու դարմանէ, էլիքսիր կրէց տուաւ մանկիկներուն և այս դեղին հրաշալի ազդեցութեան շնորհիւ փոքրիկ հիւանդներուն ամէնքն ալ քսանըչորս ժամուան մէջ բժշկուեցան։ Այս պարագան հանրածանօթ ըրաւ էլիքսիր կրէց որ հիմա ամէն տան մէջ պատրաստ կը գտնուի։

Կը ծախուի Կ. Պոլսոյ և գաւառներու մեծ դեղարաններն ու դեղի մթերանոցները։ 466 Բ 7—13

ԺԷԼԻՆՕԻ ՇԱՔՈՐԱՀԱՏԵՐ
(DRAGEES GELINEAU)

ԶՂԱՑԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ, գլխաւորաբար ԼՈՒՍՆՈՏՈՒԹԻՒՆԷ (ՍԱՐԱ) և տղոց յատուկ ԶՂԱՑԳՈՒԹԻՒՆԷ (ՋԵՎԱԼԷ) արագ և հիմնապէս բուժելու ամէնէն ազդեցիկ դեղը. ԺԷԼԻՆՕԻ ՇԱՔԱՐԱՀԱՏՆ է (Թժշկական լրագիր Ֆրանսայի)։

Կիներու ԱՐԳԱՆԴԱԽԵՂՈՒԹԻՒՆԸ (ԻՍԹԷՐԻ), ԴԻՒՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ և քառասունէն յետուն տարեկան հասակին մէջ սովորականի դադարումին հետեւանքով անօրդ ենթարկուած հոգեկան հիւանդութիւնները կատարեալ յաջողութեամբ բուժելու ամէնէն ազդեցիկ դեղը ԺԷԼԻՆՕԻ ՇԱՔԱՐԱՀԱՏՆ է (Տոքթ. Բօլ տը Ռէյնիսն)։

—

ԺԷԼԻՆՕԻ ՇԱՔԱՐԱՀԱՏԵՐը մասնագէտ բժիշկներու կողմէ, շատ մը ԶՂԱՑԻՆ ԾԱՆՐ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ենթարկուողներու յանձնարարուած և հրաշալի արդիւնք ցոյց տուած է, ինչ որ առանց մեծ վտանգի ենթարկուելու կարելի չէր ձեռք բերել լոկ պրօմիւրի գործածութեամբ. այս հիւանդութեանց մէջ գլխաւորաբար կը բնանք յիշել ԼՈՒՍՆՈՏՈՒԹԻՒՆԸ (ՍԱՐԱ) Առողջապահական լրագիր Ֆրանսայի։

Կը ծախուի ամէն դեղարաններու և մթերանոցներու մէջ։ 496 10—26

ՄՈՍ
ՇՈՒՆԱՀԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Սիգարէթներ, Ծխախոտներ, Մինիկիրներ և Սիգարներ Ֆիլիպ Բոնոզ Լիմիթէտ

Անուանք	Թանոյ	Անուանք	
Բամբիկ	3000	Թիրա	3500
Անկոր	3000	Նէրթիա	2400
Թէյորը	3000	Օսայրիա	2250
Գեորգիան	3000	Թէրա	2250
Խարան	3000	Մէքենա	2000
Ճամանկի	3000	Նաստրին	1500
Մաքիսէքս	2500	Գալիա	1500

Դիմել առ Ֆ. Վ. ՎԻԹՕԼ և ԸՆԿ
Ուզքոլ խան
ՃԷՄՍ ՄՈՍ և ԸՆԿ.
194 31, Ճէյմս Սթրիդ Լիվրբուլ

Արտօնատէր ԶԱՐԵՀ ԵՈՒՍՈՒՖԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ 1852
Տ՞Ո Ա. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ
ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ-ԱՏԱՄՆԱԲՈՑԺՔ
396 ՄԵԾ ՓՈՂՈՑ ԲԵՐԱ 396
(Ամենի ծանօթութիւն համար յայտնի, հին Զէյթունցի գիր)

Կատարելագործեալ գործիքներու միջոցաւ ամենատաղիկ ցաւած ականներն ցաւ տալէն կը լեցնեն. ցաւազերծ և ցաւատանջ ատամներու։

Նորահնար եղանակաւ, նուրբ, ճաշակաւոր, և գիմացկուն արհեստական ակռաներ կը պատրաստեն, յար և նման բնականի, գինի խմելու, ծամելու, և ապա արտասանելու երաշխաւորեալ։

Բերանի հիւանդութիւնը կատարելագէս կը բուժուին ինչպէս նաեւ թրջուցեալ գէնքերու և ամենակատարելագործեալ ատամնաբոյժներու միջոցաւ, առանց ցաւի ատամահանութիւն։

Ց. Դ. Զմեռները կերակի օրերն ալ, (Փետ. Կ. ԺԷ) ինչպէս նաեւ ամեն օր, (Փետ. Կ. ԺԷ-ն) հիւանդ կընդունին։

Տեսնել.—Պոլսոյ կողմը մասնաճիւղ ԶՈՒՆԻՆԳ !! 197

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՄՆՈՒԱԾ Վենետիան Սուլթանին Կայսերական Իրատեով
Որ կը կրէ 2/14 Օգոստ. 1892 Թու